

Exodus

G.A. Trouwborst

Exodus

Een bijbels dagboek

SIFRON

Ontwerp en illustratie omslag: G.A. Trouwborst
Illustratie: schaal exemplaar van de menora

ISBN 978-90-820847-6-4
No.2 in de reeks 'Bijbelse dagboeken'
NUR 707

© 2015 Sifron, Nieuwleusen (www.sifron.nl)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Woord vooraf	7
Namen	13
<i>Exodus 1:1-6:1</i>	
Ik verscheen	20
<i>Exodus 6:2 -9:35</i>	
Kom	27
<i>Exodus 10:1-13:16</i>	
Toen hij heenzond	34
<i>Exodus 13:17-17:16</i>	
Jetro	41
<i>Exodus 18:1-20:26</i>	
Rechtsregels	48
<i>Exodus 21:1-24:18</i>	
Inbreng	55
<i>Exodus 25:1-27:19</i>	
Je zult gebieden	62
<i>Exodus 27:20-30:10</i>	
Wanneer je neemt	69
<i>Exodus 30:11-34:35</i>	
Hij verzamelde	76
<i>Exodus 35:1-38:20</i>	
Het getelde	83
<i>Exodus 38:21-40:38</i>	

Nawoord	91
Geraadpleegde literatuur	93
Eindnoten	95

Woord vooraf

Voor u ligt een bijbels dagboek bij Exodus. Het volgt de complete tekst van Exodus: van de slavernij in Egypte, de tien plagen en de uittocht naar de berg Sinaï, waar de wetgeving plaatsheeft. Vervolgens komt de bouw van de tabernakel gedetailleerd aan bod. Ondanks het dieptepunt rond het gouden kalf besluit het boek met Gods intrek in het heiligdom.

In dit dagboek wordt het Joodse leesrooster gevolgd. Dit rooster verdeelt het boek Exodus in elf gedeeltes, die elk in de tijdsspanne van een week gelezen worden. Deze elf gedeeltes zijn ieder weer onderverdeeld in zeven stukken: voor elke dag een tekstgedeelte. Dit dagboek biedt daarom leesstof voor elf weken, waarbij op iedere dag van de week een vastomlijnd schriftgedeelte besproken wordt. Deze elf gedeeltes dragen ieder een unieke naam, verwijzend naar het Hebreeuwse beginwoord van het betreffende gedeelte. Deze benamingen zijn in dit dagboek vertaald opgenomen als titel voor de elf hoofdstukken. Ook vindt de lezer de betreffende hoofdstukaanduiding boven iedere pagina terug. Omdat dit dagboek niet gekoppeld is aan kalenderdata, is het in principe mogelijk op ieder gewenst moment van het jaar een aanvang te maken met de lezing ervan.

Dit dagboek is vrucht van jarenlange studie van Exodus. De nadruk zal liggen op het verkrijgen van overzicht over de vertelde verhalen, waarbij ook regelmatig meer gedetailleerd de diepte in gegaan wordt. Het gaat dus vooral om de uitleg van de bijbeltekst, en niet zozeer om een toepassing ervan. Het verdient aanbeveling eerst de betreffende bijbeltekst te lezen (liefst uit een zo letterlijk mogelijke vertaling, zoals bijvoorbeeld de Naardense Bijbel. Bij de studie van de bijbeltekst wordt verder regelmatig verwezen naar verschillende Joodse commentaren. Ook worden in de eindnoten regelmatig verbanden met het Nieuwe Testament aangeduid.

Wat de versnotatie betreft is de Naardense Bijbel aangehouden. Deze volgt de notatie van de Hebreeuwse Bijbel, welke soms afwijkt van een aantal andere bijbelvertalingen.

Rest ons de lezer een mooie en leerzame reis toe te wensen door dit prachtige bijbelboek, dat ons vertelt hoe de Here God zijn volk Israël uitleidde uit Egypte en de Israëlieten nabij kwam in de tabernakel.

Ik ben de HERE, je God!

(Exodus 20:2)

Exodus

Het boek Exodus betekent ‘uittocht’. Het verhaalt hoe de Israëlieten door de Here God uitgeleid worden uit het land Egypte, waar ze als slaven onderdrukt werden. Binnen het Jodendom heeft dit boek echter als titel: ‘Namen’ gekregen. Men heeft deze titel gekozen, omdat het eerste zelfstandige naamwoord in Exodus het woordje ‘namen’ is. ‘*Dit zijn de namen van Israëls zonen die naar Egypte zijn gekomen*’, zo luidt het openingsvers van Exodus. Men heeft deze titel niet alleen gekozen omdat ‘namen’ het eerste zelfstandige naamwoord vormt, maar ook omdat veel in het boek Exodus met het thema ‘namen’ van doen heeft. Hoe zit dat bij het gedeelte van vandaag?

Het is boeiend om te zien van welke personen de namen wel en niet worden genoemd. Allereerst klinken de namen van Jakobs zonen en die van Jozef in het bijzonder. Zij maken het goed in Egypte. Hun nakomelingen zijn voorspoedig, groot, sterk en talrijk. Zozeer zelfs, dat een nieuwe farao een bedreiging in hen ziet. Hij legt de Israëlieten daarom zware dwangarbeid op en wil bovendien dat twee vroedvrouwen de pasgeboren Joodse jongetjes om het leven brengen. Zij weigeren echter. Is het toevallig dat deze moreel zo hoogstaande vrouwen die in verzet durven te komen tegen de farao daarom wél een naam hebben in dit verhaal, en de farao niet? Tot op de dag van vandaag wordt gegist welke figuur hij geweest zou kunnen zijn, maar hierover valt niets met zekerheid te zeggen. De farao is met zijn slechte plannen in de nevelen van de geschiedenis verdwenen. De namen van Sifra en Pua daarentegen kennen we wel!

In veel opzichten doet dit verhaal denken aan de torenbouw van Babel (Genesis 11). Toen wilde de mensheid zich een ‘naam’ maken, door stenen te bakken en daarmee een grote stad en toren te bouwen. Nu wil de farao zijn eigen naam verheffen door het volk Israël, net als in de tijd van Babel geschiedde, stenen te laten bakken en steden te laten bouwen. Het is de bedoeling dat Israël hierbij naamloos zal worden. Opvallend is dat zowel de torenbouw van Babel als de dwangarbeid in Egypte plaatshebben nadat vermeld is dat de mensheid (cq. het volk Israël) zich vermenigvuldigde (Genesis 9:7 / Exodus 1:7). Overigens was dit het hart van Gods belofte aan Abraham, dat diens nakomelingen ontelbaar zouden zijn als het zand van de zee of de sterren aan de hemel. De farao wil deze belofte van God tenietdoen. Hij wil hen klein, naamloos maken, net zoals de mensheid ten tijde van de torenbouw van Babel in een massaal, naamloos collectief verdween. Uit dit naamloze collectief kwam echter wel Sem (‘naam’; Genesis 11:10) naar voren, uit wie Abraham voortkwam. En had God het niet beloofd aan Abraham: ‘*Ik zal jouw naam groot maken*’ (Genesis 12:2)? Evenals ten tijde van Babel Abraham naar voren geroepen werd, komt uit de slavernij in Egypte Mozes naar voren. Wij zullen horen van zijn naamgeving. En van de Naam van de Here God zelf: de Naam boven alle naam, bij wie de farao verbleekt. Zo is Exodus met recht: het boek der namen.ⁱ

Wanneer de farao ontdekt dat de Joodse jongetjes in leven blijven, roept hij de vroedvrouwen ter verantwoording. Zij bedienen zich van een uitvlucht, door te stellen dat de Joodse vrouwen dusdanig snel baren, dat de vroedvrouwen stevast te laat komen. Uit het verhaal blijkt dat zo'n 'leugen om bestwil' niet verkeerd is, want God zegent de vroedvrouwen en het Joodse volk. De reden hiervoor wordt gegeven: omdat de vroedvrouwen God vreesden (dat wil zeggen ontzag en respect voor Hem hadden, meer dan voor de farao) en dit vertaalden in goed handelen, zegende God hen. Tegelijk roept dit alles bij de farao een heftige tegenzet op. Hij besluit nu zijn gehele volk te mobiliseren en draagt de Egyptenaren op om ieder Joods jongetje dat geboren wordt in de Nijl te werpen. Met dit verschrikkelijke besluit lijkt het lot van het Joodse volk bezegeld. Het vervolg verhaalt er echter van hoe deze machtige en alomtegenwoordige 'doodsmachine' van de farao het zal gaan verliezen, door de moed van een aantal enkelingen. Allereerst horen we van een man uit het geslacht van Levi, die 'ging' en een Levitische trouwde. Het gaat hierbij om meer dan een mededeling over een huwelijk. Wat deze man en vrouw doen getuigt van grote moed: om ondanks de dreiging die boven hun huwelijk en het krijgen van kinderen hangt, er toch voor te 'gaan' en mee te werken aan de voortgang van het leven. Dat zij dit in geloofsvertrouwen doen, wordt duidelijk uit het feit dat de vrouw een biezen mandje maakt. Letterlijk staat hier het woord: 'ark', waarmee herinneringen worden opgeroepen aan de tijd van Noach. Toendertijd betekende de ark redding in een wereld waarin alles en iedereen om Noach heen verging. Het water, dat de zondige mensheid strafte, betekende een dragende en reddende kracht onder de ark. Heel deze symboliek is ook hier aanwezig: niet alleen zal Mozes door deze ark gered worden, ook zal later heel het volk door het water van de Rietzee gered worden en zullen de Egyptenaren hier omkomen. Het water dat de farao dacht te kunnen gebruiken om er de Israëlieten te doden, zou in Gods handen juist worden tot een middel om farao en de zijnen daarmee te verdelen. Wanneer verteld wordt dat Mozes in zijn 'ark' tussen het riet werd geplaatst, wordt zo al verwezen naar dit verhaal over de Rietzee.

Niet alleen uit de geloofsmoed van de Levitische man en zijn vrouw blijkt overigens hoezeer enkelingen toch het verschil kunnen maken, ondanks een overmachtig lijkende farao: ook de moed van een ander individu speelt hierbij een rol. Het betreft nota bene farao's hoogsteigen dochter. Zij is degene die Mozes redt en hem een naam en toekomst geeft. In die zin is dit verhaal bijna humoristisch: farao wordt hier door zijn eigen dochter te kijk gezet. Bovendien wordt het kind voorlopig door zijn eigen moeder gezoogd, en krijgt zij hier ook nog eens vorsteljk voor betaald. Dit alles is mede te danken aan Mozes' dappere zus. Maar boven alles mag Gods hand in dit alles gezien worden. Verwijst Mozes' naam ('Ik heb hem uit het water getrokken') niet ten diepste naar Hem?

Het gedeelte voor vandaag begint met te vertellen hoe de aan het hof van de farao volwassen geworden Mozes uittrekt naar zijn broeders. Tot tweemaal valt dit woord ‘broeders’, hetgeen aangeeft hoezeer Mozes’ hart bij zijn eigen volk was gebleven. En wanneer vermeld wordt dat Mozes ‘uittrok’ tot hen, maakt dit duidelijk dat hij zich losmaakte van zijn Egyptische opvoeding en levensstijl, en weer één met zijn eigen volk wilde worden. Dit uittrekken is daarmee in feite de eerste uittocht (exodus) die in dit boek beschreven wordt. De toekomstige (uit)leider van het volk Israël ondergaat eerst zelf het proces van losmaken en uittrekken. Het tragische hierbij is, dat Mozes’ liefde voor zijn volk niet herkend en erkend wordt. Wanneer hij opkomt voor zijn volk, waarvan hij ziet hoezeer het verdrukt wordt, en daarbij een Egyptenaar doodt, krijgt hij dit later op zijn bord van de zijde van nota bene zijn volksgenoten. Wanneer Mozes goedbedoeld wil bemiddelen in een ruzie tussen twee volksgenoten, zegt een van hen smalend: *‘Wie heeft jou tot prins of rechter over ons aangesteld?’* (2:14). Hierin klinken al de latere problemen door, waar Mozes mee te maken zou krijgen, bijvoorbeeld toen Korach, Dathan en Abiram (Numeri 16) in opstand kwamen. Dan zal een vergelijkbare vraag aan Mozes gesteld worden. Overigens doen deze woorden die Mozes’ gezag betwisten ook denken aan Jozef. Zijn broers voegden hem iets vergelijkbaars toe: *‘Zul jij koning worden over ons, en heersen over ons?’* (Genesis 37:8). Ook Jozef werd door zijn broeders niet herkend en erkend. In de verdere vertelling over Mozes komt de figuur van Jozef overigens nog vaker in herinnering. Van Mozes wordt vervolgens immers verteld dat hij uitwijkt naar Midian, en daar bij een waterput gaat zitten. Jozef werd destijds door Midianieten uit de put omhoog getrokken en verkocht. Natuurlijk is er ook een tegenstelling tussen Mozes en Jozef: Jozefs gang was naar Egypte toe, en Mozes’ gang is juist Egypte uit. Door zo deze verhalen met elkaar te verbinden, wil de verteller nu al laten zien wat er rondom de figuur van Mozes zal gaan gebeuren: een uittocht uit Egypte, waar de Israëlieten ten tijde van Jozef Egypte binnengetrokken waren.

Uiteraard beseft Mozes dit alles nu nog bij lange na niet. Hij moet zich ellendig gevoeld hebben. Bij zijn broedervolk Israël was hij niet welkom, hij werd gezocht door de farao, waardoor hij niet langer aan het Egyptische hof kon blijven, en moest nu maar hopen op gastvrijheid in Midian. Die kreeg hij gelukkig. Net als Jozef trouwde hij de dochter van een priester. Zippora werd hem tot vrouw, en baarde hem Gersom, wiens naam veelzeggend verwijst naar de vreemdelingschap die Mozes ervoer.

Vervolgens horen we dat de farao sterft, maar zijn dood brengt geen verbetering voor Israël. Echter, God hoort het gekerm, gedenkt zijn verbond met de aartsvaders en ziet en kent de ellende van hun nakomelingen. Woorden die een steeds sterker groeiende betrokkenheid bij God aanduiden, en daarmee hoop!

Mozes, opgenomen in zijn nieuwe schoonfamilie, is herder geworden van de kudden van zijn schoonvader Jetro. We lezen hoe hij met de kudde de woestijn richting Egypte is ingetrokken. Blijkbaar woog voor Mozes het gevaar van ontdekt te worden niet op tegen het verlangen weer dicht bij zijn volk te zijn. Daarmee is dit gedeelte veelzeggend: zoals Mozes nu met het wolvee door de woestijn trok, zo zou hij eens als herder de Israëlieten voorgaan, richting de berg Horeb (ofwel Sinai), in welke omgeving hij nu vertoeft, uiteraard onwetend van wat hier eens zou geschieden, op de dag dat God op deze berg de Tien Geboden zou geven, en zich daar bekend zou maken met de woorden: *'Ik ben de Here uw God, die u uit Egypte, uit het diensthuis, uitgeleid heb'* (Exodus 20). Ook nu klinkt hiervan al een soort voorspel, wanneer de stem uit de brandende braambos zich bekend maakt als de God die de Israëlieten uit de slavernij zal bevrijden (3:6-8).

Opnieuw horen we hoezeer God betrokken is bij zijn volk: Hij heeft hoogstpersoonlijk gezien hoezeer het lijdt. Het wordt gezegd op een wijze die laat voelen dat God deze beelden niet meer van zijn netvlies krijgt, en ingrijpen nu hoogst noodzakelijk vindt, meevoelend met het lijden van zijn volk. Het verhaal geeft er overigens ook blijk van, hoezeer God met Mozes meevoelde, die zich zo'n uitgestotene en zwerver heeft gevoeld. Als Hij zich namelijk aan Mozes bekend maakt, zegt Hij allereerst: *'Ik ben de God van je vader'* (3:6) en laat hiermee merken heel dicht bij Mozes' naaste familie te staan. Iets wat voor Mozes warme en hoopvolle gevoelens gegeven moet hebben.

Vervolgens geeft God aan Mozes de opdracht om naar de farao te gaan en de Israëlieten uit Egypte weg te leiden. Hierop antwoordt Mozes met twee bezwaren. Allereerst is daar zijn angst voor de farao, tot wie hij zich in geen enkele verhouding voelt staan. Deze angst wordt echter door God bezworen met de belofte dat Hij met Mozes zal zijn. Ook al is Mozes door deze verzekering op dit punt gerustgesteld, er leeft nog een tweede bezwaar in zijn hart. Hij heeft immers de bittere ervaring gehad door zijn eigen volk niet geaccepteerd te worden, toen hij in het conflict tussen zijn volksgenoten wilde interveniëren. Hij vraagt daarom aan God hoe hij nu dan wel door zijn volk aanvaard zal worden als leider. Met welke naam dient Hij de God die hem zendt aan hen bekend te maken? Hierop antwoordt God dat Mozes Hem mag aanduiden als de God van hun vaderen Abraham, Isaäk en Jakob. Bovendien geeft Hij Mozes zijn Naam te kennen: *'Ik zal zijn die Ik zijn zal'* (3:16). Het bijzondere aan deze Naam van God is dat deze Hem tegelijk openbaart en verhult. Door niet te zeggen hóe God er zal zijn, is aangeduid dat God tegelijk groter dan de mens is, en onnaspeurbaar in zijn wegen. Het feit echter dát Hij er zijn zal, is de kern van zijn wezen, en mag voldoende zijn voor het volk om Hem te vertrouwen.

In het gedeelte van vandaag lezen we hoe de Here God voortgaat met Mozes te verzekeren dat het goed zal komen. Allereerst gaat God in op Mozes' zorg of hij wel onder zijn eigen Israëlitische broeders als leidsman aanvaard zal worden. Opvallend is hoe in Gods spreken het boek Genesis doorklinkt. Mozes mag God immers bekendmaken als *'de God van Abraham, Isaäk en Jakob'* (3:16), de aartsvaders uit het boek Genesis. En wanneer even verderop in ditzelfde vers door God benadrukt wordt dat Hij omziet naar zijn volk, klinken hier de slotwoorden van Genesis in door (Genesis 50:24-25), wanneer Jozef zijn broeders verzekert dat God naar hen zal omzien. Vervolgens toont God aan Mozes hoe alles verder zal verlopen, namelijk dat de farao tot het uiterste zal blijven tegenwerken, maar dat uiteindelijk Gods kracht zal overwinnen en zijn volk, wanneer het uit Egypte uitgeleid wordt, vele rijkdommen mee zal krijgen. Dit gedeelte vormt een herhaling van Genesis 15:14, waar God aan Abraham bericht dat na een lange periode van slavernij de Israëlieten uittocht zullen houden *'met groot bezit'*. Kortom, de Here God wil Mozes geruststellen, door te verwijzen naar het verleden, waar Hij bewezen had er te zijn. Toch is dit alles voor Mozes niet voldoende. Hij is bang dat de Israëlieten niet zullen geloven dat God zich aan hem heeft geopenbaard. Hoe dient hij hen daarvan te overtuigen? Ook aan dit door Mozes opgeworpen punt komt God tegemoet, door hem drie bijzondere tekenen mee te geven. Allereerst het teken van Mozes' staf, die in een slang veranderde, en daarna weer tot zijn oude toestand terugkeerde. Vervolgens het teken van de melaatsheid van Mozes' hand en de genezing daarvan. Deze beide tekenen moesten de Israëlieten er van overtuigen dat de macht van de God die Mozes had ontmoet groter was dan de krachten die de Egyptische tovenaars en medicijnmeesters konden ontwikkelen. En alsof dit nog niet genoeg was, zou Mozes ook een teken ten overstaan van de Israëlieten mogen doen, waarbij water van de Nijl in bloed zou veranderen. Dit teken liet niet alleen Gods macht over de natuur zien, maar toonde ook op huiveringwekkende wijze de misdaden van de Egyptenaren. Met het water van de Nijl was immers het bloed vermengd van vele onschuldige Joodse jongetjes. Opvallend is dat het Nijlwater pas in bloed zou veranderen, wanneer het de aarde zou raken, waarmee opnieuw een verwijzing naar Genesis gegeven lijkt, namelijk naar het bloed van de vermoorde Abel, dat tot God roept vanuit de aardbodem (Genesis 4:10). Opnieuw een teken dat God Israëls ellende ziet.

Nog steeds is Mozes echter niet gerust. Hij komt met weer een nieuw bezwaar: zijn geringe spreekvaardigheid. Nadat God hem verzekerd had dat Hij hem ook hierin zal helpen, spreekt Mozes de cryptische woorden: *'Zend toch wie uw hand zal zenden'* (4:13), een vriendelijke manier om te zeggen dat hij de eer graag aan een ander laat. Door dit antwoord ontsteekt God in woede. Toch blijft Hij Mozes kiezen en belooft hem de hulp van zijn broer Aäron.

‘Mozes gíng!’, zo vertelt het verhaal (4:18). Na alle bezwaren die hij had geuit mag dit inderdaad met opluchting geconstateerd worden. Voordat hij naar Egypte gaat, bezoekt hij echter wel eerst zijn schoonvader Jetro in Midian. Mozes geeft aan dat hij terug naar Egypte moet, om te zien of zijn broeders nog leven – in feite een verdoezelende opmerking, waarschijnlijk om zonder problemen zijn vrouw en zonen mee te krijgen. Jetro geeft hem alle ruimte om te gaan. Vervolgens zegt de Here God tegen Mozes dat hij terug kan keren naar Egypte, omdat allen die ‘zijn ziel zochten’ gestorven zijnⁱⁱ. Mozes is in Egypte dus geen gezocht persoon meer. Vervolgens neemt Mozes zijn vrouw en zonen en laat hen op ‘de’ ezel rijden. Opvallend is hier het bepaalde lidwoord, dat een bekende ezel veronderstelt. Aangezien we in de vertelling nog niet eerder van een ezel gehoord hebben, moeten we verder in de Bijbel op zoek. Het is daarom goed mogelijk dat hier verwezen wordt naar de profeten, waar later een bijzondere ezel beschreven wordt, die de Messias zal dragenⁱⁱⁱ. Zo lijkt het alsof aan Mozes’ vrouw hier messiaanse trekken worden toegeschreven. Uit het vervolg van het verhaal zal blijken dat zij inderdaad een messiaanse daad verrichtte. Wat was namelijk het geval? God had aan Mozes duidelijk laten weten dat de farao zich zou verharden. Hij zou koste wat kost willen voorkomen dat Israël in vrijheid God kon gaan dienen. Hij wilde dus in feite een hechte wederzijdse relatie tussen God en zijn volk voorkomen. Dit was God een doorn in het oog, en tevens de reden dat Hij farao’s eerstgeborene mogelijk zou doden. De farao weigerde immers om Góds zoon, Israël, in vrijheid God te laten dienen (4:23).^{iv} Tegelijk blijkt dat deze woorden zich evengoed tegen Mozes richten, want nauwelijks is God uitgesproken of wij horen in de vertelling hoe God Mozes’ zoon tracht te doden. Dit lijkt, wanneer we het stukje op zichzelf lezen, een onbegrijpelijke en angstaanjagende episode. Wanneer we echter het verband mee laten klinken wordt het begrijpelijker. Wat was er namelijk aan de hand? Mozes had verzuimd zijn eígen zoon te besnijden. Met andere woorden: hij had hem buiten het verbond met God gelaten. Daarmee deed hij in feite hetzelfde als de farao: de relatie tussen God en zijn zoon blokkeren. Evenals God dreigde farao’s zoon te doden, gebeurt dit nu bij Mozes. Echter, Zippora onderkent het gevaar en grijpt vliegenvlug in door met een scherpe steen haar zoon te besnijden. Met de bebloede voorhuid beroert zij Mozes’ voeten, zodat het lijkt of die zijn zoon besneden heeft. Zij spreekt daarbij de cryptische woorden: ‘*Jij bent voor mij een bloedbruidegom.*’, hiermee mogelijk zowel naar Mozes als haar zoon verwijzend. Omdat haar bruidegom Mozes verzuimd had dit bloedige werk te doen, moest zij er zelf voor zorgen dat haar zoon als partner (bruidegom) van God in het verbond werd ingelijfd. Hoe het ook zij, door Zippora’s messiaanse daad is Mozes volop ‘broeder’ van zijn volk geworden, iets dat onderstreept wordt door het feit dat God terstond hierna aan Aäron opdraagt om Mozes –die nu meer dan ooit zijn broeder is- te ontmoeten.

In het gedeelte dat gisteren aan de orde was, lazen we dat God Mozes en Aäron opdroeg de oudsten uit het volk mee te nemen, wanneer zij de farao zouden opzoeken. Opvallend is echter dat vers 1 vermeldt dat enkel Mozes en Aäron arriveerden bij de farao. Een midrash^v legt uit dat de oudsten stuk voor stuk uit angst waren afgevallen. Dit vormt volgens deze uitleg er dan ook de reden van dat later in het boek Exodus (24:2) de oudsten niet met Mozes mee de berg Sinäi op mogen om de Tien Geboden te ontvangen.^{vi} Hun angst voor de farao en het gebrek aan vertrouwen op God maakten dat zij het recht om de werkelijke Koning te ontmoeten verspeeld hadden.

Mozes en Aäron richten vervolgens het woord tot de farao en dragen hem in Gods naam op het volk los te laten, opdat het in de woestijn zal feestvieren voor Hem. Met deze woorden claimen Mozes en Aäron dat niet de farao als een soort godheid recht heeft op de slavenarbeid van de Israëlieten, maar dat dezen het eigendom zijn van de allerhoogste God. Hij wil hen bovendien niet in slavernij gebonden laten, maar laten feestvieren. Zo maken Mozes en Aäron de farao duidelijk dat hij een mindere positie inneemt ten opzichte van de God van Israël. Dit was echter olie op het vuur bij de farao. Getergd antwoordt hij: *‘Wie is de HERE dat ik moet horen naar zijn stem?’* (5:2). Zijn antwoord vormt een scherp contrast met de manier waarop Mozes destijds op Gods opdracht reageerde. Hij sprak toen: *‘Wie ben ik, dat ik tot de farao zal gaan?’* (3:11). De farao denkt hier te groot van zichzelf ten opzichte van God, terwijl Mozes te klein van zichzelf dacht ten opzichte van de farao. Inmiddels heeft Mozes God echter leren vertrouwen en antwoordt hij de farao vrijmoedig dat het God is die hem de opdracht heeft gegeven. De farao wil echter het laatste woord hebben en verwijt Mozes en Aäron dat zij het volk losbandig maken, door hen van het werk af te houden. In het Hebreeuws is hier sprake van een woordspel.^{vii} Het werkwoord dat de farao hier gebruikt (‘losbandig, leeg zijn’) bezit grotendeels dezelfde medeklinkers als het woord ‘farao’. De farao verwijt het volk ledigheid, maar zelf is hij degene die als het er op aankomt leeg is, tegenover God niets in te brengen heeft en met lege handen zal eindigen.

Tegelijk echter valt er van die leegte nog niet veel te merken. De farao bezit nog de macht om het volk een zwaardere vorm van dwangarbeid op te leggen. Voortaan dient men ook zelf het benodigde stro voor de stenen te verzamelen, een bijna onmogelijk klus. Wanneer de Joodse opzichters van het volk zich hierover beklagen bij de farao haalt dit niets uit. Hierdoor ontmoedigd doen ze hun beklag bij Mozes en Aäron, dat door toedoen van de God van wie Mozes verteld had de situatie alleen nog maar erger geworden is. Mozes, op zijn beurt, legt dit verwijt aan de Here God voor, waarop deze hem antwoordt dat nu het moment gekomen is dat Hij zijn volk uit de handen van de farao zal bevrijden. Nu zijn Naam op het spel staat, zal Hij tonen wie Hij is.

ⁱ Zie voor een boeiende beschrijving van een aantal overeenkomsten tussen Exodus 1 en Genesis 11: Judy Klitsner, *Subversive Sequels*, p.31vv.

ⁱⁱ Later zou een dergelijke boodschap tot Jozef klinken. In Matteüs 2:19,20 horen we dat Herodes, die naar Jezus op zoek was, gestorven is en hoe Jozef van de engel een eendere boodschap als Mozes te horen krijgt. Jozef zal overigens een tegenbeweging maken: Egypte uit, terwijl Mozes juist Egypte in moet (met als doel om Israël daar uit te leiden).

ⁱⁱⁱ In Zacharia 9:9 lezen we dat een ezel de Messias draagt. In de evangeliën wordt deze profetie in herinnering geroepen wanneer Jezus op een ezel Jeruzalem binnentrekt.

^{iv} Ook uit een tekst als Matteüs 18:6 blijkt hoe hoog Jezus het opneemt als de ene mens bewust een relatie tussen God en zijn broeder frustreert.

^v Midrash betekent (tekst)onderzoek en is tevens verzamelnaam voor vele oude Joodse bijbelcommentaren.

^{vi} Rabbi Elie Munk, *The Call of the Torah, Shemos*, p.66.

^{vii} Dit woordspel wordt in *De Naardense Bijbel* gesignaleerd, waarbij het woord ‘teugelloos’ gebruikt wordt (Exodus 5:4,5).